

Het proces van beïnvloeding
Drinken in Jongerengroepen

Sander M. Bot
Radboud Universiteit Nijmegen

Uit het promotieproject:
Real Life in the Pub

onder begeleiding van:

prof. dr. Rutger C.M.E. Engels
Radboud Universiteit Nijmegen

prof. dr. Ronald A. Knibbe
Universiteit Maastricht

prof. dr. Wim H.J. Meeus
Universiteit Utrecht

Waarom drinken mijn collega's zo veel?

Een paar mogelijke redenen

- Veeleisend werk / moeilijke baas
- Onderzoekers hebben voldoende vrije tijd om zich te wijden aan intensieve drinksessies
- Met een kater kun je ons werk prima doen
- Er zijn ook zoveel borrels
- Problemen aan het thuisfront (relaties?)
- We steken elkaar aan qua drinken

Samenvattend

3 categorieën oorzaken

1. Individuele
  - Geslacht
  - Drinkgewoonten
2. Sociale
  - Mensen steken elkaar aan en willen niet voor elkaar onder doen
3. Situationele
  - Kerstborrel
  - Samen naar congressen

Anders gesteld

1. Je bent van jezelf een stevige drinker
2. Anderen zorgen ervoor dat je veel drinkt
3. Je komt in situaties waardoor je veel gaat drinken

Het proces van beïnvloeding
Drinken in Jongerengroepen

Alcoholgebruik bij Jongeren

3 categorieën voorspellers

1. Individuele
  - Erfelijke factoren
2. Sociale
  - Ouders
  - Leeftijdsgenoten
3. Situationele
  - Feestjes
  - Zelfstandig kopen van alcohol

Het proces van beïnvloeding
Drinken in Jongerengroepen

Alcoholgebruik bij Jongeren

3 categorieën voorspellers

1. Individuele
  - Erfelijke factoren
2. Sociale
  - Ouders
  - Leeftijdsgenoten
3. Situationele
  - Feestjes
  - Zelfstandig kopen van alcohol

Deze Workshop

- Jongeren
- Wat gebeurt er IN de situatie waarin jongeren bij elkaar komen en drinken
- Discussie welkom

Alcoholgebruik bij jongeren

In sterke mate afhankelijk van sociale omgeving

Onderzoek richt zich met name op twee bronnen van invloed:

- Ouders, bijvoorbeeld via:
  - Opvoeding
  - Alcoholgebruik ouders
- Leeftijdsgenoten, bijvoorbeeld via:
  - Overhalen tot drinken
  - Imiteren van drinkgedrag

Waarom de focus op ouders en leeftijdsgenoten?

Invloed volgens de Social Impact Theory (Latané, 1981)

- Een persoon zal gevoeliger zijn voor sociale beïnvloeding, afhankelijk van:
  - Kracht van de bron van invloed
  - Nabijheid van de bron
  - Aantal mensen (en de mate van overeenstemming)

Social Impact Theory: Ouders

Kracht

- Gezagsrelatie en familieband
- Poging adolescenten zich los te maken

Nabijheid

- Woonachtig op dezelfde plek
- Later in de adolescentie steeds minder

Aantal mensen

- Twee ouders tegenover één jongere
- Overeenstemming ouders...

Social Impact Theory: Leeftijdsgenoten

Kracht

- Geen gezagsrelatie
- Wel grote emotionele afhankelijkheid van goedkeuring
- Vooral van leeftijdsgenoten met hogere status? Waar je iets van wilt?

Nabijheid

- Degenen die je vaak ziet (klas/studiegenoten en vrienden)

Aantal mensen

- Vriendengroepen?
- Overeenstemming...

Leeftijdsgenoten: onderzoeksresultaten

- "Peers are the source of all evil"
(Petraitis, Flay & Miller, 1995)
- "Effects of reciprocal best friend's behaviour on changes in adolescent alcohol consumption are marginal"
(Jaccard, Blanton & Dodge, 2005)

Verschillen kunnen vaak verklaard worden door:

- cross-sectionele studies (selectie)
- vertekening (projectie)

Twee kritiekpunten op bestaand onderzoek

- **Bijna altijd de beste vriend als bron van invloed**
- Vragenlijsten

Bestaand onderzoek naar leeftijdsgenoten

In de theorie wordt altijd gesproken over leeftijdsgenoten, ofwel "peers".

maar..

In onderzoekopzetten ligt de nadruk dikwijls op invloed van de beste vriend

Typische onderzoekopzet:

- Invloed van alcoholgebruik of attitude beste vriend op alcoholgebruik van de adolescent op een later tijdstip
- Resultaten zijn vaak significant, maar voorspelling niet erg sterk

Waarom zou de beste vriend belangrijk zijn qua invloed?

- Kracht van de bron van invloed?
  - Met je beste vriend heb je wel een warme, betekenisvolle band, maar niet conformeren aan zijn/haar gedrag zal weinig consequenties hebben; cq er valt niet veel te winnen door je aan te passen
- Nabijheid
  - Dit is in orde
- Aantal mensen in de groep
  - Het is er maar één

De typische drinksituatie van een adolescent

- Op een feest, in een bar of disco (16-24 jaar: 80% openbaar)
- Vaak is de beste vriend aanwezig, soms ook niet
- Er zijn ook anderen

Door wie zal men zich het meest laten beïnvloeden?

- De beste vriend is belangrijk
- Maar de relatie is bestand tegen verschillen in gedrag tussen de vrienden

In overeenstemming met de Social Impact Theory (Kracht, Nabijheid, Aantal) kun je van alle aanwezigen invloed verwachten, maar van wie het meeste?

Twee kritiekpunten op bestaand onderzoek

- Bijna altijd de beste vriend als bron van invloed
- **Vragenlijsten**

Vragenlijstonderzoek

- Vragenlijsten zijn nuttig voor het in kaart brengen van **uitkomsten** van beïnvloedingsprocessen
- Maar zijn minder geschikt voor het bestuderen van het proces zelf
- Voor een (voor jongeren) typische drinksituatie met meerdere mensen is dit helemaal moeilijk of zelfs onmogelijk

Methode

- Kleine bar ingericht aan de universiteit
Veel aandacht voor natuurgetrouwheid
- Eerstejaarsstudenten uitgenodigd om mee te doen aan een experiment met 7 vrienden/kennissen (30 groepen van 8)
- Er werd verteld dat hun gedrag werd opgenomen
- Vooraf werd een vragenlijst ingevuld met o.a. vragen over drinkgewoonten en relatie met de andere groepsgenoten
- Tussen twee taken kregen de deelnemers een pauze van een uur, waarin ze alcohol mochten drinken (niet verplicht)

Methode

- Bar was uitgerust met twee camera's en een microfoon
- Opnames werden gemaakt tijdens de "pauze"
- De jongeren werden achteraf volledig ingelicht over het onderzoek en konden hun medewerking achteraf ongedaan maken.
- Ze werden met een taxi thuisgebracht
- Goedgekeurd door de Medisch Ethische Commissie

Het proces van beïnvloeding Drinken in Jongerengroepen

De beelden werden achteraf gecodeerd (The Observer, Noldus) op o.a. de totstandkoming van bestellingen en totale alcoholconsumptie per persoon

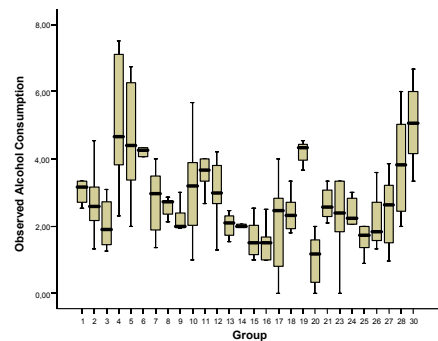
Deelnemers

- 238 jongeren tussen 18 en 28
- In 30 bestaande vriendengroepen (8 jongeren per groep)
- 52 minuten geobserveerd
- Jongensgroepen, meisjesgroepen en gemengde groepen

Sociale of alleen situationele invloed?

- Beïnvloeden jongeren elkaars alcoholgebruik wel echt of zijn het alleen de situatie en persoonlijke kenmerken die maken dat ze veel drinken?
- Mogelijk worden oude onderzoeksresultaten dan enkel verklaard door:
  - Selectie
  - Projectie

Beste vriend vs. alle aanwezigen in de situatie

Where it's at

Overbeek, Bot, Engels, Knibbe & Meeus (in voorbereiding)

Alcoholconsumptie van de beste vriend is een sterke voorspeller van drinkgedrag jongere, maar niet als je kijkt naar de anderen in de drinksituatie; wanneer je die als voorspeller gebruikt voegt het drinkgedrag van de vriend niets extra toe aan de voorspelling

Conclusie: De beste vriend is geen sterkere invloed op drinkgedrag dan anderen in de groep

Wie bepaalt dan het drinkgedrag in een groep?

The process of social drinking

Bot, Engels, Knibbe & Meeus (in voorbereiding)

Niet of iemand je beste vriend is, maar de positie die personen innemen in de groep bepaalt de mate waarin men anderen beïnvloedt of beïnvloed wordt.

Personen met een hoge status in de groep kunnen wel eens meer impact hebben dan vrienden, herinner nl. de Social Impact Theory:

- **Kracht**
- Nabijheid
- Aantal

Positie in de groep

- Diverse kenmerken gemeten, o.a.:
  - Populariteit
  - Sociabiliteit
  - Leiderschap
  - Dominantie
  - Teruggetrokkenheid

  - Stabiliteit
  - Conformisme

Positie in de groep

Hoe gemeten?

- Alle jongeren in de groep gevraagd welke drie andere groepsgenoten het hoogst scoorden op ieder van de kenmerken
- Hierna werd per kenmerk bepaald welke mensen het vaakst genoemd werden
- Dit zijn de meest populaire, dominante etc. personen
- Betrouwbare methode

Onderzoeksvragen

Hebben:

- het aanbieden van alcohol (directe beïnvloeding via overhalen tot drinken)
- drinkgedrag (indirecte beïnvloeding via imitatie) van anderen

een invloed op hoeveel iemand afwijkt van zijn/haar normale alcoholconsumptie?

- Maakt de sociometrische status hierbij een verschil?
- Maakt de sociometrische status een verschil in de mate waarin jongeren beïnvloed worden

Resultaten

- Vragenlijstgegevens voorspellen drinkgedrag
Sociometrische Status voegt niets toe aan:
  - De mate waarin jongeren anderen beïnvloeden
  - De mate waarin jongeren beïnvloed worden door anderen
- Gedragingen in het barlab voorspellen drinkgedrag
Sociometrische Status voegt niets toe aan:
  - De mate waarin jongeren elkaar imiteren
  - De mate waarin ze elkaar overhalen

**Is invloed
een volkomen willekeurig proces?**

Discussie

- Is invloed volkomen willekeurig? (Bruun, 1959)
- Positie in de groep is een relatieve maat (geen groepsvariabelen)
- Social Impact Theory:
  - Kracht
  - Nabijheid
  - Aantal (en consistentie)
- Past het sociometrische status model wel bij:
  - Vrijtijdsituaties
- Geslachtsverschillen?

Geslachtsverschillen

Smells like teen spirit

Engels, Bot, Van der Vorst & Granic (in voorbereiding)

- Jongens drinken meer dan meisjes
- Maar verschillen ze in mate waarin ze beïnvloed worden?
- Suls & Green, 2003:
Voor jongens is meedrinken belangrijker voor de sociale identiteit. Ze worden eerder uitgesloten wanneer ze niet meedrinken
Meisjes ervaren minder sociale druk en maken zich meer zorgen over de consequenties van alcoholgebruik

Resultaten

- Bij meisjes is het alcoholgebruik uit de vragenlijst een goede voorspeller
- Terwijl het alcoholgebruik van jongens sterker afhankelijk is van dat van de rest van de mensen in de groep
- Meisjes zijn inderdaad minder afhankelijk van de omgeving, of op een andere manier afhankelijk...
- Veel meisjes stoppen met drinken na een aantal consumpties, maar doen dit voornamelijk als er jongens in de groep zijn die verwachten dat alcoholgebruik de kans op aantrekkingskracht en seksuele opwindning vergroot

Resultaten

- Schijnbaar zijn meisjes meer bezig de situatie te monitoren op mogelijk bedreigende situaties
- Dit zou nog sterker bevestigd worden als blijkt dat meisjes in de mogelijk bedreigende situaties ook meer het gezelschap van andere meisjes of minder drinkende jongens opzoeken
- Analyses worden op dit moment uitgevoerd; het lijkt er op dat het zo werkt

Vragen of opmerkingen over onderlinge invloed?

Wat heeft de situatie voor invloed?

Pastime in a pub

Bot, Engels, Knibbe & Meeus (ingediend)

Enkele voorbeelden:

- Dag van de week / aanleiding (Demers et al. 2002)
- Groepsgrootte / type drinkgelegenheid (Storm & Cutler, 1981)
- Seksesamenstelling / activiteiten (Van de Goor, 1990)

Activiteiten in een Kroeg

- Van de Goor:

Drinksnelheid (minuten/glas)

	Jongens	Meisjes
Geen activiteit	18.1	27.5
Persoonlijke Interactie	17.8	27.2
Spelen of dansen	22.0	30.3
F-test	p<.05	ns

Conclusie: Als je jongvolwassenen leuke spellen aanbiedt en muziek waarvan je gaat dansen kun je het alcoholgebruik van jongens met meer dan 20% terugdringen....!!?

Activiteiten in een kroeg

Wellicht, maar stel nou dat

- ...het té leuk is in deze kroeg
  - Mensen blijven langer
  - En komen vaker
  - Nemen misschien zelfs hun niet-drinkende vrienden mee
- ...de werkelijkheid complexer is
  - Alleen de langzame drinkers spelen en dansen (selectie)
  - Mensen sneller drinken nadat ze actief zijn geweest
  - Dan zal de totale consumptie niet lager zijn, of zelfs hoger

Activiteiten in een kroeg

Wellicht, maar stel nou dat

- ...de werkelijkheid complexer is
  - Alleen de langzame drinkers spelen en dansen (selectie)
  - Mensen sneller drinken nadat ze actief zijn geweest
  - Dan zal de totale consumptie niet lager zijn, of zelfs hoger

Vraag 1

Hangen gerapporteerde Drinkpatronen of Persoonlijkheid samen met de keuze van bepaalde activiteiten?

- Probleemdrinken (Cornel et al, 1994) en Wekelijkse Alcoholconsumptie

en

- Big Five Persoonlijkheidsfactoren en Sensatiezoeken

hangen niet samen met de keuze van specifieke activiteiten of de samengestelde activiteitsmaten

Vraag 2

Drinken deelnemers minder als ze actief zijn dan wanneer ze passief zijn?

t-testen

<u>Drinksnelheid</u>	Totale groep	M	F	t
Actief	3.23	3.40	2.98	
Passief	4.33	5.54	2.79	***
Paired samples t	**	***		

Vraag 3

Drinken deelnemers sneller na een actieve periode om "verloren" tijd in te halen?

Multipele hiërarchische regressie analyse

<u>Drinksnelheid tijdens Passiviteit</u>	Totale groep	M	F
Stap 1			
Relatieve duur actief	.17*	.22*	.02
Stap 2			
Relatieve duur actief	.01	.03	-.08
Probleemdrinken	.07	-.01	.05
Duur actief x probleemdrinken	.35**	.38*	.25

Vraag 4

Hangt actief tijdverdrif samen met lagere consumptie over de totale tijd?

Multipele hiërarchische regressie analyse

<u>Totale Alcoholconsumptie</u>	Totale groep	M	F
Stap 1			
Relatieve Duur Actief	.04	.01	.04
Stap 2			
Relatieve Duur Actief	.06	.08	-.02
Probleemdrinken	.45***	.42**	.12
Duur Actief x Probleemdrinken	-.08	-.14	.14

Conclusies

- Activiteiten tijdens het uitgaan hangen samen met lagere consumptie tijdens deze activiteiten
- Vooral voor individuen met een hogere score op probleemdrinken, is actief zijn gerelateerd aan inhaalgedrag na het actief zijn
- Actief zijn is niet gerelateerd aan totale alcoholconsumptie over een bepaalde tijd
- Dit alles gaat alleen op voor mannen

Beperking

- We hebben niet gekeken naar de relatie tussen actief tijdverdrrijf en de duur van de totale drinktijd, of in welke mate beschikbaarheid van activiteiten er voor zorgt dat mensen vaker drinken

Sterke punten

- Veel variabelen stabiel gehouden
- We hebben gezocht naar voorspellers van de keuze van tijdsverdrrijf, en deze niet gevonden. Daarom kunnen we aannemen dat we daadwerkelijk hebben gekeken naar de invloed van activiteiten op alcoholconsumptie

Bedankt voor de aandacht!

Contact: s.bot@pwo.ru.nl